

تحلیل سعدالله زارعی از وضعیت مسکو، تهران، آنکارا

تحلیل سعدالله زارعی از وضعیت مسکو، تهران، آنکارا سعدالله زارعی نوشت: سفر نخست‌وزیر ترکیه به تهران فضای منطقه‌ای را به نفع ثبات آماده‌تر می‌کند، کما اینکه مولود چاوش اوغلو وزیر خارجه ترکیه اعلام کرد که رسیدن به دیدگاه مشترک با ایران برای پایان دادن به تنش‌های فرقه‌ای لازم است.

به گزارش آران نیوز به نقل از فارس، سعدالله زارعی طی یادداشتی در روزنامه کیهان نوشت: حضور احمد داوود اوغلو نخست‌وزیر ترکیه و همزمان با آن حضور بوگدانف فرستاده ویژه پوتین رئیس‌جمهور روسیه در تهران «بسیار مهم» تلقی شده است. در این میان بعضی از مراکز سیاسی با تمرکز روی بحران سوریه گفته‌اند این دو سفر نشان می‌دهد که تهران در حال برقرار کردن یک تعادل منطقه‌ای به نفع سوریه است و ایفای چنین نقشی فقط از ایران برمی‌آید. در خصوص این موضوع توجه به نکات زیر ضروری است:

۱- با توجه به اختلاف دیدگاه‌هایی که در گذشته میان ایران و ترکیه در خصوص بحران سوریه وجود داشته، سفر داوود اوغلو به تهران نشان دهنده نزدیک شدن دیدگاه‌های دو کشور در خصوص این بحران مهم است. نخست‌وزیر ترکیه پس از بازگشت از تهران به خبرنگاران گفت ترکیه به همراه ایران برای پایان دادن به «جنگ برادرانه» تلاش می‌کند و همچنین گفت کشورش با هر طرحی که نتیجه آن تجزیه سوریه باشد مخالف است. اگرچه نمی‌توان با قطعیت سخن گفت اما شواهد بیانگر آن است که دولت ترکیه علاقه‌مند شده تا نقش سازنده‌ای را در بحران سوریه ایفا کند. مخالفت با تجزیه سوریه و قانونی دانستن دولت دمشق که در اظهارات نخست‌وزیر ترکیه آمده نشان می‌دهد که ترکیه در حال عبور از موضعی است که در داخل ترکیه نیز با انتقادات زیادی توأم شده بود.

۲- ورود نخست‌وزیر ترکیه به تهران، یک ضربه مؤثر به طرح‌هایی محسوب می‌شود که طی روزهای اخیر از سوی بعضی از قدرت‌های عضو شورای امنیت سازمان ملل ارائه شده بود و از این رو باید گفت در شرایطی که خیلی از ناظران سیاسی می‌گفتند با تقارب پیش آمده بین آمریکا و روسیه، کشور ترکیه به حاشیه رفته است. سفر اوغلو نشان داد که ترکیه برای مواجهه با شرایطی که منافع ملی آن را تضعیف کند، دست بسته نیست. اعلام موضع صریح اوغلو درباره به توافق رسیدن با ایران در مهمترین مسایل پیرونده سوریه از جمله مخالفت با تجزیه این کشور، تأثیر مهمی در حل بحران سوریه و بهبود شرایط امنیتی ترکیه خواهد داشت. توافق با ایران خواه ناخواه به معنای مقابله با توافق محرمانه احتمالی میان آمریکا و روسیه خواهد بود و این به آن معناست که بار دیگر در این موضوع، بازی منطقه‌ای بر بازی فرامنطقه‌ای برتری پیدا کرده است. تأکید دوباره مقامات ایرانی در روزهای اخیر بر درون سوری و سیاسی بودن راه حل بحران سوریه نشان داد که تهران تحت تأثیر بازی‌های فرامنطقه‌ای، حمایت از متحد خود را فراموش نکرده است.

۳- سفر داوود اوغلو به تهران در عین حال یک علامت واضح از فاصله گرفتن ترکیه از مواضع عربستان و هم‌پیمانان او درباره بحران سوریه حساب می‌شود. مقامات سعودی از جمله احمد الجبیر وزیر خارجه بر توسل به زور برای سرنگونی بشار اسد تأکید کردند و حتی یک خبر بیانگر آن بود که هواپیماهای سعودی وارد فضای سوریه شده و نقاطی را بمباران کرده‌اند. اگرچه نخست‌وزیر ترکیه بعد از بازگشت از تهران اعلام کرد که همچنان از مواضع عربستان درباره سوریه حمایت می‌کند اما همه می‌دانند که مقام ارشد ترکیه در تهران پای ورقه‌ای را امضا کرده که در آن بقاء دولت کنونی سوریه بصورت پرتنگی قرار داشته است. پیش از این و در جریان سفر نخست‌وزیر ترکیه به عربستان بسیاری از رسانه‌ها نوشتند که ترکیه به بسیاری از درخواست‌های عربستان درباره سوریه تمکین کرده است کما اینکه یک مقام ترکیه از اعزام هواپیماهای سعودی به پایگاه هوایی اینجریلیک خبر داد ولی بعداً معلوم شد که نه هواپیمایی آمده و نه نیرویی در این پایگاه پیاده شده است. توافق با تهران اما اتفاق افتاده است و این می‌تواند آغاز یک همکاری گسترده بین ایران و ترکیه باشد. براین اساس بعضی از محافل ترکیه با اشاره به همراهی ۱۶۰ بازرگان ترک در سفر داوود اوغلو گفته‌اند روابط تهران-آنکارا به سرعت بهبود پیدا کرده و به رقم ۳۰ میلیارد دلار در مبادلات تجاری خواهد رسید. پذیرش هیئت سیاسی و بازرگانی ترکیه توسط جمهوری اسلامی نشان داد که از این طرف هم علاقه زیادی به بهبود رابطه و گسترش مناسبات وجود دارد.

۴- اما واضح است که ایران نمی‌خواهد بین گزینه‌ها انتخاب کند، دلیلی هم برای این کار وجود ندارد. ایران مایل است با هر دو همسایه بزرگ خود یعنی روسیه و ترکیه روابط فعالی داشته باشد و نیز تمایل دارد تا این دو همسایه روابط بهتری با یکدیگر داشته باشند. حل مسایل فی‌مابین مسکو و آنکارا و نزدیک شدن این دو کشور با منافع ایران انطباق دارد. در این میان تهران بارها نشان داده است که ارزش مناسبات با مسکو را می‌داند و از این رو طی سالهای اخیر و بخصوص طی دو سال گذشته هیئت‌های مختلف ایرانی از روسیه دیدن کرده و متقابلاً تهران پذیرای رئیس‌جمهور روسیه و بسیاری دیگر از مقامات این کشور بوده است. در این میان بعضی از مخالفان ایران گفته‌اند تهران با پذیرش سفر داوود اوغلو در این شرایط که اختلافاتی بین ایران و روسیه بر سر زمان، گستره و شرایط آتش‌بس سوریه بروز کرده است، به روس‌ها یادآوری کرده که روی توافق مسکو-واشنگتن حساس است و نمی‌تواند از تأثیر منفی آن بر سوریه چشم‌پوشی کند. اما واقعیت این است که اختلافات ایران و روسیه بر سر ابعاد کیفی آتش‌بس آنقدر نیست که تهران بخواهد از کژتابی پیش‌آمده انتقام بگیرد. در عین حال اظهارات بعضی از مقامات روسیه نشان داد که مسکو به ارزش راهبردی توافقات با تهران واقف است و نمی‌خواهد حسن‌نیت کنونی بین دو کشور که در حد بالایی قرار دارد را مخدوش گرداند. اصلاحیه‌ای که پوتین بر بحث نظام فدرالی زد و بار دیگر بر عدم مداخله خارجی درباره سرنوشت رئیس‌جمهور سوریه تأکید نمود، بیانگر آن است که روسیه بر سر توافق قبلی با ایران قرار دارد. در سفر بوگدانف، مقامات ایرانی یادآور شدند که تا پیش از پایان جنگ نمی‌توان از مدل خاصی صحبت کرد و این موضوعی است که در درون سوریه و در شرایط باثبات تصمیم‌گیری می‌شود.

۵- آمریکایی‌ها به گمان اینکه با این طرح می‌توانند علاوه بر سخت کردن شرایط برای دولت سوریه، سبب جدایی ایران و روسیه از هم شوند و این می‌تواند توأمان به اقتدار ایران و روسیه لطمه بزند، طرحی که از آن به Plan B یاد می‌شود، ارائه کردند. Plan B در واقع طرح تجزیه سوریه و بهم خوردن مرزهای کنونی این کشور است؛ به گونه‌ای که کشوری در جنوب، کشوری با مرکزیت دمشق، کشوری در شرق و کشوری در شمال غرب سوریه به وجود آید. اظهارات هوشمندانه احمد داوود اوغلو نخست‌وزیر ترکیه مبنی بر اینکه ما پس از آنکه ۱۰۰ سال درد طرح «سایکس پیکو» را تحمل کردیم، نمی‌توانیم به پیدایی سایکس پیکوی جدیدی میدان بدهیم، نشان داد آنچه بعضی از محافل سیاسی درباره Plan B گفته بودند، واقعیت دارد.

متأسفانه همزمان با بحث از Plan B، روسیه بحث از فدرالی شدن سوریه به عنوان راه حل بیرون رفتن سوریه از بحران امنیتی یاد کرد و حال آنکه فدرالی شدن یک کشور زمانی اتفاق می‌افتد که امکان گفت‌وگو و توافق میان گروه‌های مؤثر وجود داشته باشد. وقتی که دو استان سوریه در تصرف داعش و نزدیک به چهار استان آن در تصرف جبهه‌النصره قرار دارد و در بقیه شهرها نیز کم یا بیش عوامل بر هم زن امنیتی وجود دارد، چگونه می‌توان از تغییر ساختار سیاسی یک کشور سخن گفت؟ زمانی که بعضی از مقامات روسیه در برابر طرح Plan B آمریکا از طرح فدرالیزه شدن سوریه خبر دادند، بعضی از ملت‌ها و دولت‌های منطقه گمان کردند ایران و دولت‌ها و جنبش‌های مرتبط با آن با این طرح موافقت کرده‌اند اما طولی نکشید که این انگاره باطل شد، بعضی از مقامات روسیه، خود وارد میدان شده و اعلام کردند فدرالی موضوع پرمناقشه‌ای است که باید زمان مناسب بحث از آن فرا برسد این موضع در واقع موضع اصلاحی روسیه به حساب آمد.

۶- سوریه بدون شک به آتش‌بس نیاز دارد اما هدف از این آتش‌بس نمی‌تواند آسایش بخشی به نیروهایی باشد که بیش از ۴ سال است امنیت سوریه را بروده‌اند. متأسفانه در

اعلام زود هنگام و هماهنگ نشده آتش‌بس سوریه که از شنبه هفته قبل در مناطق جنوبی و غربی حلب به اجرا درآمد، به این نکته که آتش‌بس بیش از آنکه به نفع دولت باشد به نفع معارضة مسلح است، توجه نشد. هم اینک بیم آن می‌رود که از یک سو تروریست‌ها با استفاده از فرصت آتش‌بس بار دیگر مناطق آزاد شده در جریان عملیات نصر ۲ را آلوده نمایند و از دیگر سو آتش‌بس عملاً پاک‌سازی مناطق آزاد شده را با دشواری‌هایی مواجه گرداند چرا که اساساً معلوم نیست کدام گروه‌ها مشمول طرح آتش‌بس هستند و کدام گروه‌ها نیستند و از سوی دیگر بدون تمهیدات قبلی و گردآوری اطلاعات امکان شناسایی نیروهایی که برای پایبندماندن به آتش‌بس تعهد سپرده‌اند از کسانی که متعهد به آتش‌بس نیستند، عملاً وجود ندارد.

۷- سفر نخست‌وزیر ترکیه به تهران فضای منطقه‌ای را به نفع ثبات آماده‌تر می‌کند، کما اینکه مولود چاوش اوغلو وزیر خارجه ترکیه اعلام کرد که رسیدن به دیدگاه مشترک با ایران برای پایان دادن به تنش‌های فرقه‌ای لازم است. این مواضع پس از توافق نظامی ایران و روسیه یک گام دیگر برای حل پرونده سوریه به حساب می‌آید و البته این موفقیت عملیات نصر ۲ در منطقه حساس حلب بود که زمینه پیدایی جمع‌بندی تازه از تحولات منطقه را فراروی کشورها قرار داد.